
50 godina Književne smotre

Uvod: posvećeno *Književnoj smotri*

Poštovani čitaoci,

prvi broj *Književne smotre* objavljen je u jesen 1969. godine, što znači da naš časopis izlazi već punih pedeset godina! U tih pola stoljeća kontinuiranog izlaženja *Književna smotra*, časopis za svjetsku književnost, čiji je izdavač Hrvatsko filološko društvo, prometnuo se u vodeću hrvatsku tribinu u području znanosti o književnosti, ili točnije, onoga njezinog dijela koji se bavi istraživanjima stranih književnosti i kultura.

Časopis je osnovala skupina sveučilišnih profesora i predavača stranih književnosti s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osnivački sastanak uredništva održan je 13. lipnja 1969. godine. Kako nas obavještava *Spomenica Hrvatskoga filološkog društva*, inicijator pokretanja i prvi glavni i odgovorni urednik bio je Zdravko Malić, dok su članovi prvog uredništva bili – pored Malića – Sonja Bašić, Aleksandar Flaker, Stanko Lasić, Predrag Matvejević, Nikola Milićević, Svetozar Petrović, Ivo Vidan, Mate Zorić i Viktor Žmegač, a uskoro im se pridružio i Vjekoslav Mikecin (od br. 3). Tajnica uredništva bila je Sonja Bašić, dok je grafičku opremu – koju sve do danas predstavlja *Smotrin* prepoznatljivi prozorčić – osmislio veliki hrvatski umjetnik Ivan Picelj.

Tijekom tih pet desetljeća, nakon Zdravka Malića (glavnog urednika 1969–1989), *Književnu smotru* uređivao je Josip Užarević (1989–1997), a nakon njega i sve do danas potpisnik ovog uvodnika, Dalibor Blažina (1998–). I dok je, nakon Sonje Bašić, tajničke poslove obavljao Ivan Matković, tijekom “mandata” Josipa Užarevića i Dalibora Blažine tajnica je bila Irena Lukšić, koja je taj posao obavljala punih trideset godina (1989–2019), sve do iznenadne smrti u proljeće ove godine. Nakon toga nakratko ju je zamijenila Ivana Peruško Vindakijević, dok je od ovog broja tajnik Filip Kozina.

U međuvremenu, uredništvo je mijenjalo svoj sastav, pribivale su mlađe generacije znanstvenika, a s njima i novi čitatelji. No u osnovi, profil *Književne*

smotre nije se pritom gotovo uopće mijenjao. Jer, kako se u *Spomenici* prisjetio Zdravko Malić, okvirni program obuhvaćao je:

praćenje razvoja književnosti u svijetu, razmatranje značajnih ostvarenja svjetske književne baštine sa stajališta suvremenog čitaoca, kritiku književnih prijevoda, prikazivanje pojava i ostvarenja iz jugoslavenskih književnosti u kontekstu njihove povezanosti s općim književnim kretanjima u svijetu, bilježenje prisutnosti jugoslavenskih književnih tekstova i tema u nejugoslavenskim književnostima, prikazivanje u obliku sintetskih članaka onih pisaca čije djelo ulazi u okvir književne kulture svakog obrazovanog čovjeka. U “Književnoj smotri” kontinuirano se objavljuju prijevodi pjesničkih tekstova s uvodnim komentarima i prijevodi esejističkih tekstova vezanih za pojedine tematske cjeline našeg časopisa. (Malić, 101)

U istom tekstu prvi urednik istaknuo je i nekoliko strateških smjernica, koje časopisu nadaju društveni, ali i interpretativno-analitički karakter, pri čemu je naglasio nastojanje “da se s podjednakim interesom razmatraju književni tekstovi bez obzira na mjesto i vrijeme nastanka” te da se o književnoj baštini govori “bez tradicionalne hijerarhizacije duhovnog svijeta na metropole i njihove provincije”, zaključujući – na temelju aktualnih spoznaja – da mu se čini kako su u tom trenutku “doprli do one prekretnice iza koje će dosadašnja policentrična povijest književnosti sve brže i sve lakše postajati ontologijom književne povijesti, odnosno ontologijom književnosti *tout court*” (102–103).

Upravo s tog stajališta Malić u svojoj rekonstrukciji znanstvenog trenutka naglašava “oporbeni” karakter *Književne smotre* – oporbeni u odnosu na tada sve rašireniju pojavu unutar refleksije o književnosti, odnosno sve dominantniji položaj njezine teorije, zbog čega se, kako je tvrdio Malić, književni tekst “sve češće svodio na izliku, na posredan povod ili za demonstraciju ove ili one filozofske škole mišlje-

nja i njezina terminološkog žargona ili za ‘doka-zivanje’ ovog ili onog političkog stava”, naglašavajući paradoks te pojave na pozadini tek nedavnog oslobođenja od pritiska “jedinog ispravnog mišljenja” – onoga koji se izvodio iz sočrealističkog diktata. Utočište od teorijske ili ideološke usuznjenosti književnog teksta kao predmeta kritike pronalazio je u još “jedinom prirodnom rezervatu” književnosti – u kategoriji čitaoca. Možda je upravo zato *Književna smotra* tih godina, čija je početna naklada brojila 1500 primjera (o čemu danas možemo samo sanjati!), postala medijem susreta s književnošću onkraj vladajućih tendencija, u susretu s “običnim” čitaocima – ne samo stručnjacima, nego i širom publikom – inzistirajući na književnoj informiranosti, na snaženju kritičkog odnosa prema tekstu, računajući pritom s utjecajem značenja refleksije o književnosti na društvenu svijest.

Ukoliko u Malićevu tekstu, s distance od četiri desetljeća, možemo primijetiti njegovu vjeru da književnost sudjeluje u tvorbi cjelovitog čovjeka i njegova humaniteta, kao i u oblikovanju idejne i društvene zbilje općenito, u drugom “programskom tekstu” *Književne smotre*, koji je nastao povodom šezdesete obljetnice Malićeva života i u kojemu se autor također pozvao na Malićevu rekonstrukciju aktualnog književno-znanstvenog trenutka, Josip Užarević je – u sada već bitno izmijenjenim društvenim i političkim uvjetima nakon raspada Jugoslavije i u doba dramatičnog stvaranja moderne Hrvatske – pokušao definirati ulogu *Književne smotre* s aspekta hrvatskog identiteta, interesa njezine kulture, zaključujući da *Smotrina* odrednica – “časopis za svjetsku književnost” – upućuje na naročit zadatak:

Osnovna funkcija časopisa za svjetsku književnost jest modeliranje Drugosti, uspostavljanje duhovno-životnih relacija prema “tuđim” kulturama, prema drugim i drukčijim svjetovima. Sve to sa svrhom (i zbog potrebe) da se vlastita kultura, vlastita duhovna sredina održi na što višem stupnju duhovne i kulturne životnosti. Jer istinsko legitimiranje neke kulture jest u tome da se Drugi zrcali u njoj i ona u Drugome, a ne da se ona zrcali sama u sebi. Stoga ideja Kulture jest ideja Svijeta. U ovim prijelomnim vremenima hrvatska kultura također želi, i može, sudjelovati u ideji Svijeta (Užarević, 4).

Danas, nakon pola stoljeća njezina izlaženja, možemo ustvrditi da se *Književna smotra* u osnovi i dalje pridržava izloženih programskih smjernica, premda se u međuvremenu – a posebno u posljednjih dvadesetak godina – njezina platforma našla pod pritiskom bibliometrijskih metoda vrednovanja, čiji utjecaj na humanističke časopise katkad djeluje reduktivno. No unatoč tome, *Književna smotra* svojom je znanstvenom produkcijom potvrdila da je i dalje središnji medij promocije hrvatskih neofiloloških znanosti u dimenziji otvorenosti hrvatske kulture i znanosti prema svijetu književnosti i kulture koji prekoračuje tradicionalne granice.

Književna smotra, naime, ne objavljuje samo tzv. šarene brojeve, u kojima prezentira znanstvene radove nastale kao rezultat individualnih ili projektnih napora, nego inicira i organizira rad na tematskim brojevima koji okupljaju istraživače oko određenih važnih tema svjetske književnosti. Tako su, primjerice, nastali tematski brojevi posvećeni dalekim Drugima: orijentalnim književnostima, afričkoj te kineskoj i tibetanskoj književnosti, indijskoj književnosti ili književnosti američkih Indijanaca; brojevi posvećeni velikim kulturnim temama kao što su onaj o Aristotelovoj *Poetici* ili *Bibliji* i književnosti, ili pak oni temati koji su pratili važne promjene u društvenom statusu i prirodi književnosti – poput broja o pismenosti i novim medijima ili književnosti u tranziciji, odnosno oni koji su pokretali pitanja revalorizacije književnosti i kulture 20. stoljeća te ne tako davne književnosti šezdesetih i sedamdesetih godina; pronalazimo tu i brojeve posvećene velikim imenima svjetske književnosti, kao što su Joyce ili Dostojevski, kao i one koji su se bavili važnim pitanjima književnih žanrova, poput broja posvećenog znanstvenoj fantastici ili suvremenom eseju. Tematski brojevi na taj su način znatno doprinijeli ne samo studiju geografski i povijesno udaljenih književnosti, nego i kritičkoj revalorizaciji fundamentalnih tema europske kulture, kao i osviještenju dinamike kretanja književnosti u suvremenom svijetu.

Na tragu te programske otvorenosti u posljednjih desetak godina pokrenuli smo i čitavu seriju tzv. nacionalnih brojeva – onih koji su nastali temeljem suradnje hrvatskih neofilologa s inozemnim znanstvenicima i njihovim institucijama, a koji su posvećeni književnostima drugih naroda: među njima nalazimo temate posvećene korejskoj, brazilskoj, engleskoj, mađarskoj, turskoj, poljskoj, belgijskoj, austrijskoj, talijanskoj, danskoj i kanadskoj frankofonskoj književnosti. Istodobno, objavili smo i brojeve koji platformu istraživanja šire u smjeru interdisciplinarnosti, kao što je bio slučaj s nedavno objavljenim tematom o intermedijalnosti. Na taj način *Književna smotra* nastoji ne samo slijediti svoje osnovne programske smjernice, nego ih i proširivati sukladno tendencijama u suvremenim znanstvenim kretanjima. Naravno, ovaj kratak panoramski pogled na povijest *Književne smotre*, obilježenu njezinim važnim temama, ispušta iz svog motrišta golem broj manjih tematskih blokova posvećenih najrazličitijim aspektima književnosti i kulture Drugih, odnosno poveznicama hrvatske književnosti sa svjetskim književnim kontekstom, kao i pojedinačne znanstvene priloge, eseje i prijevode koji dokazuju da je *Književna smotra* doista nezaobilazan medij susreta hrvatske neofilološke znanosti i kulture s njezinim partnerima u svijetu. Pritom, valja napomenuti, časopis provodi sve temeljne kriterije suvremenog znanstvenog izdavaštva: za znanstvene tekstove, koji čine 80–90% njezina sadržaja, kriterij dvostruke slijepe recenzije, a za njezinu marginu –

prijevode malih književnih formi i književnih fragmenata – visoku kvalitetu prevodilačkog umijeća.

O razvoju *Književne smotre* i bogatstvu njezine znanstvene i prevodilačke “ponude” rječito svjedoče i njezine bibliografije, koje u pravilu objavljujemo u svakom pedesetom broju.¹

Dodajmo pritom da je uredništvo *Književne smotre* još 1993. godine pokrenulo i Biblioteku Književna smotra, koju je najprije vodio Josip Užarević, a zatim (od 1998) Irena Lukšić. U toj Biblioteci objavljen je tijekom godina velik broj znanstvenih rasprava i monografija, a posebnu pažnju kulturne javnosti privukla je biblioteka *Na tragu klasika* koju je, u suradnji s izdavačkom kućom Disput, sve do ove godine nadalje uspješno vodila višekratno nagrađivana urednica, naša Irena.

Također dodajemo da je od 2016. godine *Književna smotra* pokrenula i elektroničko izdanje na portalu znanstvenih časopisa Hrčak, ušavši na taj način u sferu tzv. otvorenog pristupa.

Na samom kraju valja dodati i to da se *Književna smotra* referira u pet velikih međunarodnih baza podataka: Web of Science: Art and Humanities Citation Index, Current Contents – Arts and Humanities, Scopus, MLA International Bibliography i RILM Abstracts of Music Literature. Zastupljenost u najznačajnijim bazama podataka najbolji je dokaz da *Književna smotra* ispunjava sve najvažnije kriterije znanstvene izvrsnosti prema svjetskim mjerilima.

Ispunjenje misije našeg časopisa potvrđuje također činjenica da je u tih pola stoljeća na stranicama *Književne smotre* objavljeno nekoliko tisuća priloga, da su – kako se konstatira u kratkoj bilješci u *Hrvatskoj enciklopediji* – “u časopisu objavlivali gotovo svi relevantni proučavatelji književnosti u Hrvatskoj posljednjih tridesetak godina” – a danas nakon već pola stoljeća – čemu svakako treba dodati: i mnogobrojni inozemni suradnici. I konačno, da je *Književna smotra* svojim aktivnim angažmanom u različitim medijima promocije znanosti o književnosti i književnosti same stekla znatan međunarodni ugled.

Na taj način *Književna smotra* postala je posve realnom platformom susreta kultura – hrvatske kulture i kulture Drugih. Plodna suradnja u prošlosti, kao i entuzijizam uredništva te brojnih suradnika, čiji se krug neprestano širi, svakako su jamac budućnosti *Književne smotre* – svim realnim nedaćama unatoč.

U želji da obilježimo pedesetu obljetnicu izlaženja našeg časopisa odlučili smo naš jubilej proslaviti “radno”. Naime, pozvali smo na suradnju naše najbliže suradnike, one autore koji su u posljednjih nekoliko desetaka godina bitno pridonijeli kvaliteti *Književne smotre*, pri čemu smo odabir tema prepustili samim suradnicima: zajednički je nazivnik svih priloga naprosto “posvećeno *Književnoj smotri*”. Istodobno, s obzirom na iznimnost prigode i želju da autorima omogućimo veću slobodu, odlučili smo ne ograničavati priloge na uobičajeni (i propisani) opseg.

Na naš poziv odazvao se veći broj suradnika, te smo zbog broja prispijelih radova odlučili njihove priloge objaviti u dva sveska, i to prvenstveno prema kriteriju datuma njihova zaprimanja. Prvi od njih pred Vašim je očima, drugi namjeravamo objaviti u idućem slavljeničkom broju *Književne smotre*. Svi ovdje objavljeni radovi potvrđuju – kako vjerujemo – *Smotrinu* metodološku i tematsku raznorodnost u pristupu književnom tekstu, književnosti i – kulturi Drugih, i to prvenstveno u interesu vlastite znanosti i kulture.

Dalibor BLAŽINA

BIBLIOGRAFIJA

Blažina, Dalibor 1983. “Bibliografija ‘Književne smotre’”. Autorska bibliografija za brojeve od 1 do 49”. *Književna smotra* 15, br. 50, str. 143–167.

Blažina, Dalibor 1990. “Bibliografija ‘Književne smotre’”. Autorska bibliografija za brojeve od 50 do 76”. *Književna smotra* 22, br. 77–80, str. 93–105.

Blažina, Dalibor; Slukan Marković, Sanja 1996. “Bibliografija ‘Književne smotre’: od br. 1 do br. 99. Sastavili: Dalibor Blažina od br. 1 do br. 76; Sanja Slukan Marković od br. 77 do br. 99”, *Književna smotra* 28, br. 100 (2), str. 225–265.

Malić, Zdravko 1980. “Književna smotra”, u: *Spomenica hrvatskog filološkog društva 1950–1980*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, str. 100–104.

Šimičević, Greta 2008. “Bibliografija ‘Književne smotre’ od broja 1 do 149”, *Književna smotra*, XL, br. 150 (4), str. 8–9.

Užarević, Josip 1993. “Ideja Književne smotre”, u: *Književna smotra*, XXV, br. 90, str. 3–4.

Visković, Velimir (ur.) *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32121>. Pristup: 14. prosinca 2019.

¹ Do sada objavljene bibliografije *Književne smotre*: Blažina (1983, 1990), Blažina i Slukan Marković (1996), Šimičević (2008).